

УДК 314.74

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V39(2023)-25

Шкурат М. Є., кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

ORCID: 0000-0003-3263-2507

e-mail: m.shkurat@donnu.edu.ua

Лісна В. Г., здобувач вищої освіти, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

ORCID: 0009-0005-4666-5651

e-mail: lisna.v@donnu.edu.ua

Міграційна політика Європейського Союзу

Анотація. У статті розглянуто міграційну політику Європейського союзу, досліджено сучасний стан міграційних потоків до та з країн ЄС, проаналізовано сектори зайнятості та професії іммігрантів у країнах Європейського Союзу та визначено національності мігрантів, які нелегально перетинають кордон ЄС. Крім питання напливу мігрантів, також порушувалося те, що ЄС гостро потребує висококваліфікованих працівників, розв'язання проблем незаконної міграції та удосконалення міграційної політики.

Імміграційна політика продовжує залишатися прерогативою національних урядів країн-членів ЄС, але Європейський Союз досить активно намагається розробити спільні методи та заходи для гармонізації національного імміграційного законодавства, тому міграційна політика має значні перспективи розвитку, за умови повного перегляду та впровадження нових заходів щодо розв'язання проблеми неконтрольованих міграційних потоків.

Ключові слова: міграція; Європейський союз; парламент; комісія; мігранти; міграційна політика.

Mariia Shkurat, PhD in Economics, Associate Professor, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Viktoriia Lisna, applicant for higher education, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Migration Policy of the European Union

Abstract. Introduction. The migration policy of European countries is an important factor in ensuring the national security of the European Union. The twenty-first century is considered to be the century of migration. Migration movements, with their ever-growing scale, diversification of direction and composition, have become an important factor in the development of the globalised world. They have a significant impact on the quantitative and qualitative composition of the population, economy, politics and culture.

Purpose. The purpose of the article is to provide a comprehensive analysis of migration policy, to study the current state of migration flows and to determine the prospects for further development of migration processes in the European Union.

Results. The article examines the migration policy of the European Union, investigates the current state of migration flows to and from the EU countries in 2015-2022, analyses the employment sectors and professions of immigrants in the European Union, most of all migrants are employed in catering, administrative and support activities, domestic work (personal care workers) and construction. The nationalities of migrants crossing the EU border illegally were identified, and the majority of migrants were of the Islamic faith. The EU's attractiveness lies not only in its economy, but also in its standards of welfare, education, healthcare and freedom. However, the current rise of anti-immigration movements in the EU and the increasing pressure on immigrants may lead to a loss of the EU's attractiveness.

Conclusions. The European Union's migration policy needs to be completely revised and new approaches to addressing the problems of illegal migration and Islamisation of the European population should be introduced. The proposed directions should be integrated into a common foreign policy of the European Union and, above all, into the European security policy. The fight against illegal immigration should be the most important strategic priority in the EU's foreign policy in the context of future enlargement.

Keywords: migration; European Union; Congress; Commission; migrants; migration policy.

JEL Classification: F22.

Постановка проблеми. У сучасних реаліях міграційна політика європейських країн є важливим фактором забезпечення національної безпеки країн Європейського Союзу. XXI століття іноді називають століттям міграції.

Міграційні рухи з їх постійно масштабами, що зростають, диверсифікацією напрямку та складу стали важливим чинником розвитку глобалізованого світу. Вони справляють значний вплив на кількісний і якісний склад населення, економіку, політику і культуру.

¹Стаття надійшла до редакції: 23.06.2023

Received: 23 June 2023

Військові дії, тероризм, політичні репресії, стихійні лиха, нерівномірний соціально-економічний розвиток – слід розглядати як чинники, що суттєво впливають на міграцію в контексті глобалізаційних змін нашого часу. Внаслідок цих змін особливого значення набуває питання регулювання міграційних потоків і процесів загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питанню дослідження міграційної політики Європейського Союзу у контексті вдосконалення механізмів регулювання міграційних потоків присвячено праці багатьох дослідників. І. П. Дорошина, М. М. Пухова, І. Г. Ходжаева визначали основні теоретичні положення міграції; Я. Шиманська вивчала стратегії Європейського Союзу у період міграційної кризи; Б. Рігерт досліджував, що зміниться у міграційній політиці ЄС у 2023 р.; Р. Міцкевич визначив напрями діяльності для розв'язання міграційних проблем. В. А. Сокурєнко, Н. О. Хрякова дослідили сучасні парадигми міграційної політики ЄС; О. Чернега, Ю. Яковенко акцентували на тенденції формування та механізми вдосконалення міграційних потоків.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є комплексний аналіз міграційної політики, дослідження сучасного стану міграційних потоків та визначення перспектив подальшого розвитку міграційних процесів Європейського Союзу.

Основні результати дослідження. Міграція – це тривалий, багатовіковий процес, характерний для будь-якої держави, будь-якого суспільства та світу загалом. Під міграцією розуміється «складний процес, який пов'язаний з одиничними або регулярними територіальними переміщеннями людей з різних причин через кордони територіальних утворень з метою зміни постійного або тимчасового місця проживання» [1, с.14].

Міграційна політика лише поступово і з великими труднощами стала предметом спільних зусиль у рамках Європейського Союзу. У перші роки європейської інтеграції міграційним питанням приділялася мінімальна увага. У 1980-ті рр. вони вирішувалися здебільшого шляхом неформальних міжурядових відносин, у 1990-ті рр. – набули формалізованих форм і лише після 1999 р. розпочався період розроблення і запровадження єдиної для ЄС міграційної політики та практики [2, с. 138]. У 2015 р. Європейською комісією було запропоновано систему заходів щодо вдосконалення міграційної політики Європейського союзу. По-перше, було прийнято рішення про посилення присутності ЄС у світі. Підкріплювалося це рішенням Планом дій з боротьби з контрабандою мігрантів на 2015-2020 рр., яка закріплює стимуляцію правоохоронної й судової діяльності, вдосконалення процесу збору та обміну інформацією про мігрантів, зміцнення співпраці з

країнами, що не входять в ЄС, для боротьби з нелегальною міграцією [3, с. 169]. Був також змінений Шенгенський кодекс про кордони 2006 р. відповідно до положення Європейської комісії від 15 березня 2017 року. Реформа ввела обов'язковий регулярний контроль абсолютно всіх осіб, які перетинають кордони Європейського Союзу [3, с. 170].

Після згоди Європейського парламенту 17 грудня 2020 р. Рада прийняла регламент, що визначає багаторічну фінансову структуру ЄС (МФР) на 2021-2027 роки [4]. Цей регламент передбачає довгостроковий бюджет ЄС у розмірі 1, 074 трільйонів євро для ЄС-27, включаючи інтеграцію Європейського фонду розвитку. І разом з інструментом відновлення ЄС наступного покоління в розмірі 750 мільярдів євро, у сумі ЄС має надати 1,8 трільйона євро протягом зазначених років для підтримки відновлення після пандемії COVID-19 і довгострокових пріоритетів ЄС у різних політиках. 7 жовтня 2021 р. було прийнято директиву про синю картку. Це нові правила, які додатково узгоджують умови в'їзду та проживання висококваліфікованих працівників із країн, що не входять до ЄС та підвищують привабливість блакитної карти ЄС [5]. Звичайно, ця система прийому спрямована на залучення та утримання висококваліфікованих працівників, особливо в галузях з дефіцитом кваліфікації, зокрема шляхом встановлення більш комплексних критеріїв прийому та сприяння возз'єднанню сімей, допомагаючи отримати доступ до ринку праці на високому рівні.

За останнє десятиліття міграція стала досить гострою темою для Європейського Союзу, яка особливо загострилась у 2022 р. та може досягти піку в найближчі роки. Треба визнати, що населення більшості країн ЄС старіє, оскільки пенсіонери переважають над молодими людьми, яких у багатьох країнах-сусідах Європейського Союзу більше.

У 2021 р. 2,3 мільйона іммігрантів прибули до ЄС з країн, що не входять до ЄС, а 1,4 мільйона людей, які раніше проживали в одній державі-члені ЄС, мігрували до іншої держави-члена. Це становить загалом 3,7 мільйона осіб, які прибули в результаті міжнародної імміграції у 2021 році. З іншого боку, близько 1,1 мільйона людей емігрували з ЄС до країни за межами ЄС, і понад 1,2 мільйона переїхали з країни ЄС в іншу країну ЄС у 2021 році. Таким чином, загалом близько 2,5 мільйонів, як повідомляється, залишили країну-члена ЄС, щоб або мігрувати до іншої країни-члена ЄС, держави або країни за межами ЄС. Для порівняння, у 2020 р. відповідно приблизно 1,9 мільйона іммігрантів до ЄС з країн, що не входять до ЄС, і 1,2 мільйона людей, які раніше проживали в одній державі-члені ЄС, мігрували до іншої держави-члена. У 2022 р. близько 960 000 людей емігрували з ЄС до країни за межами ЄС (рис. 1).

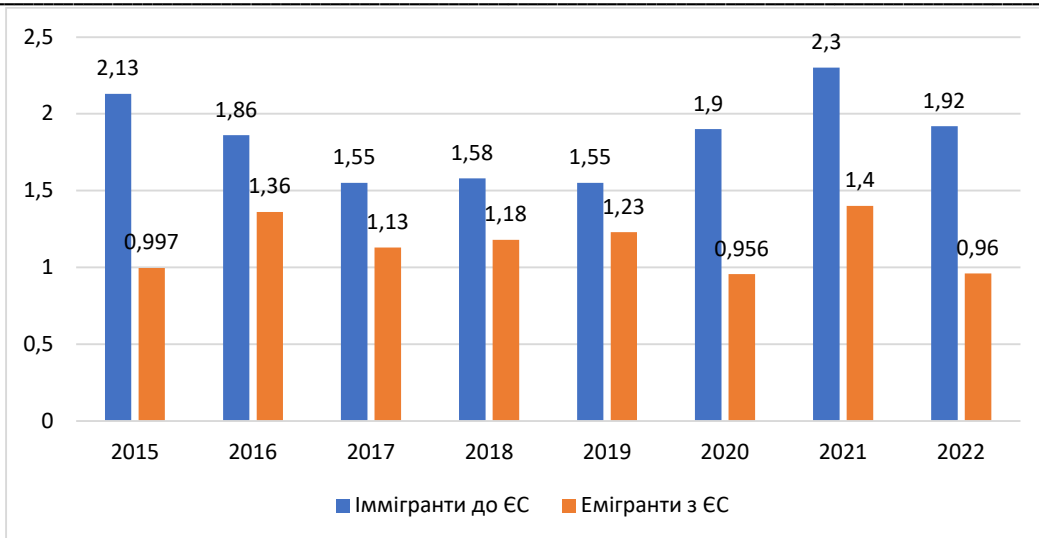

Рисунок 1 – Обсяг міжнародних мігрантів до та з ЄС за 2015 – 2022 рр., млн осіб

Джерело: складено авторами за даними [6].

У 2021 р. Німеччина повідомила про найбільшу загальну кількість іммігрантів (874 400), за нею йдуть Іспанія (528 900), Франція (336 400) та Італія (318 400) (рис 2). Загалом 23 країни-члени ЄС у 2021 р. повідомили про більше імміграції, ніж еміграції, але в Хорватії, Греції, Латвії та Румунії кількість емігрантів перевищила кількість іммігрантів. У порівнянні з 2020 р. майже всі країни-члени, за винятком Греції, Кіпру,

Португалії, Словенії та Словаччини, зафіксували збільшення загальної кількості іммігрантів у 2021 р.: найбільше зростання у відносному вираженні між 2020 та 2021 рр. можна було спостерігати в Латвії (44 %), Румунія (34 %) і Мальта (31 %), а Словенія зафіксувала найбільше зниження (-35 % іммігрантів між 2020 і 2021 роками).

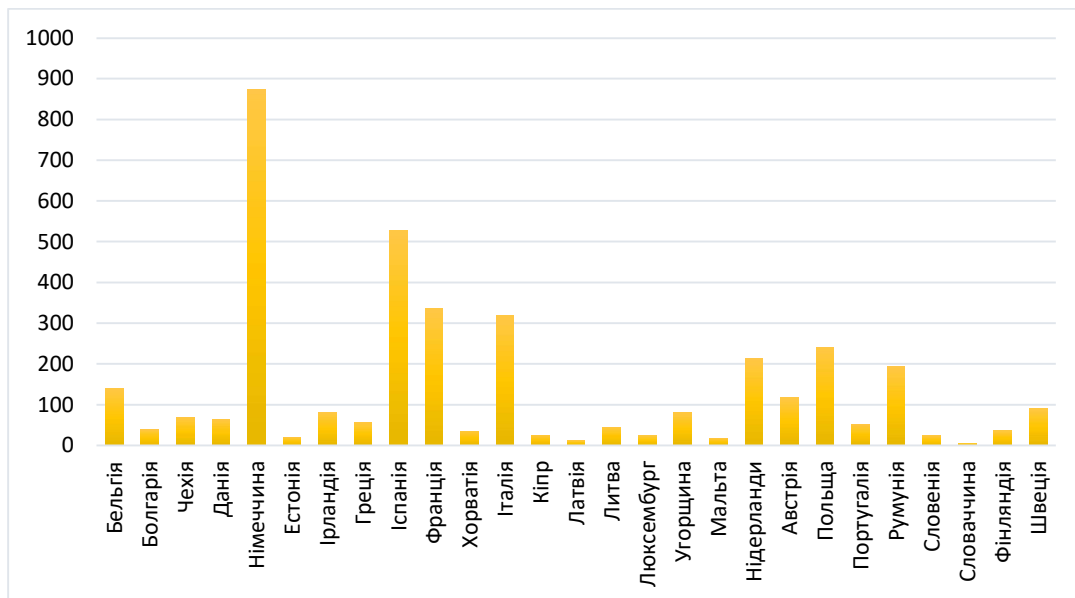

Рисунок 2 – Кількість іммігрантів у містах ЄС у 2021 році, тис. осіб

Джерело: складено авторами за даними [6].

У 2021 р. на ринку праці ЄС було зайнято 8,84 млн осіб із 189,7 млн осіб у віці від 20 до 64 років, що не входять до ЄС, що відповідає 4,7% від загальної кількості. Рівень зайнятості населення працездатного віку в ЄС у 2021 р. вищий для громадян ЄС (74%), ніж для громадян, які не входять до ЄС (59,1%). У 2021 р.

громадяни, які не входять до ЄС, були надмірно представлені в деяких конкретних секторах економіки: діяльність закладів розміщення та харчування (10,2%), адміністративно-допоміжна діяльність (7,7%), домашня робота (6,7%), будівництво (9,2%) (табл. 1).

Таблиця 1 Надмірно представлені сектори зайнятості ЄС у 2021 році

Сектор	Загальна зайнятість не громадян ЄС	Загальна зайнятість громадян ЄС
Діяльність закладів розміщення та харчування	10,2%	3,7%
Адміністративно-допоміжна діяльність	7,7%	3,8%
Домашня робота	6,7%	0,7%
Будівництво	9,2%	6,6%

Джерело: складено авторами за даними [6]

З точки зору професій, громадяни країн, які не входять до ЄС, були більш представлені серед: прибиральниць та підсобників (11,8%), працівників побутового

обслуговування (6,3%), працівників особистого догляду (5,7%) та інші (рис. 3).

Рисунок 3 – Надмірне представництво іммігрантів ЄС за професіями у 2021 році, %

Джерело: складено авторами за даними [6]

У 2021 р. близько 22 500 людей, які потребують міжнародного захисту, були переселені з країн, що не входять до ЄС, до держав-членів ЄС, що на 156% більше, ніж у 2020 р., і на 2% більше, ніж у 2019 році. Сирійці та афганці були основними національностями, на них

припадало 43% та 29% переселених людей відповідно (рис. 4). У рамках спільних схем переселення ЄС понад 100 000 осіб знайшли захист у ЄС з 2015 року. Держави-члени отримують підтримку з бюджету ЄС на ці переселення.

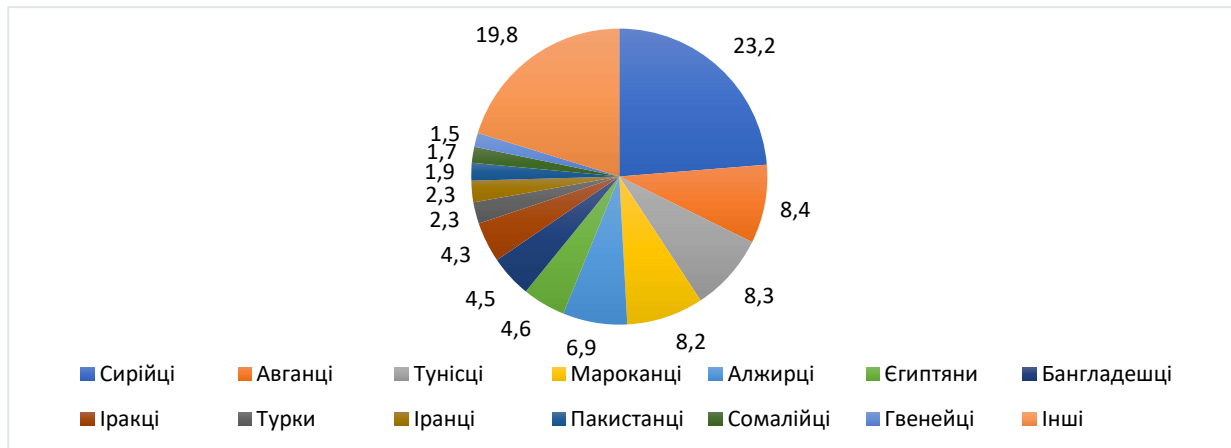

Рисунок 4 – Нелегальний перетин кордону ЄС за національністю у 2021 році, %

Джерело: складено авторами за даними [6]

У першій половині 2022 р. 179 600 громадянам країн, які не входять до ЄС, було наказано виїхати з країни-члена ЄС, і загалом 33 600 були повернуті до країни, що не входить до ЄС, після наказу про виїзд. У порівнянні з відповідним періодом 2021 р. кількість замовлень на повернення та повернень зросла на 7% та 20% відповідно.

За оцінками Frontex (Європейського агентства з охорони зовнішніх кордонів країн-членів Європейського Союзу), в найближчі роки міграційний тиск на Європу продовжить зростати, що в першу чергу, зумовлено збільшенням кількості воєнних конфліктів, економічною нестабільністю та масовим безробіттям в багатьох країнах світу [7]. Це свідчить про необхідність перегляду міграційної політики Європейського Союзу, яка зіткнулася з безпрецедентними проблемами. Такими проблемами є:

- зростання масштабів нерегулярної міграції;
- загроза зростання організованої злочинності;
- протистояння між країнами, які хочуть обмежити доступ для мігрантів та країнами, які готові приймати їх надалі;
- недієва система розподілу мігрантів з «країн першого в'їзду»;
- «відтіснення» мігрантів на кордонах Балканського маршруту;
- негативний вплив мігрантів на культурну сферу країн Європейського Союзу.

За перші десять місяців 2022 р. на зовнішніх кордонах ЄС було виявлено 281 тис. нелегальних в'їздів, що на 80 тис. більше, ніж за аналогічний період минулого року [8]. Найактивнішими міграційними шляхами до ЄС для нерегулярних мігрантів на кінець 2022 р. стали Західнобалканський маршрут та Центральний середземноморський маршрут. Так, з січня по жовтень 2022 р. кількість нелегальних перетинів на Західнобалканському маршруті зросла до 128 400, що на 159% більше, ніж за аналогічний період 2021 року [8].

П. Міцкевич зазначає три взаємопов'язані напрями, щодо розв'язання даної проблеми:

- проведення заходів щодо протидії нелегальній міграції з урахуванням економічних вигод, що впливають з політики контрольованих міграційних потоків;
- створення спільної міграційної політики з країнами транзиту та походження, включаючи політику повернення, протидія явищу нелегальної імміграції до ЄС, в рамках якої будуть враховуватися умови країн походження та транзиту, а також

можливості фінансування заходів, що обмежують нелегальну міграцію та боротьбу з торгівлею людьми;

- створення та підтримка процесів розвитку в країнах походження та транзиту мігрантів, особливо тих, які спрямовані на протидію корінним причинам міграції, у тому числі «створюючи можливості для отримання та усунення бідності в країнах та регіонах походження, відкриваючи ринки та сприяючи економічному зростанню, належному управлінню та захисті прав людини» [9, с. 122].

27 квітня 2022 р. Європейська комісія представила повідомлення, в якому викладено підхід до нової та сталої політики ЄС у сфері легальної міграції, залучення навичок і талантів, необхідних ЄС для розв'язання проблеми нестачі робочої сили та відповіді на демографічні зміни в Європі. Того ж дня Комісія також представила пропозиції щодо модернізації Директиви про довгострокових резидентів і Директиви про єдиний дозвіл. Основними цілями цих перероблень є:

- зменшити витрати та адміністративний тягар для роботодавців;
- запобігати трудовій експлуатації;
- підтримка подальшої інтеграції та мобільності в межах ЄС громадян країн, що не входять до ЄС, які вже проживають і працюють в ЄС [10].

Процес удосконалення міграційної політики ЄС – це складний і тривалий шлях, який складається із компромісів, поступок і порозумінь, але допоміг створити спільне бачення й утворити якісну систему. Імміграційна політика продовжує залишатися прерогативою національних урядів країн-членів ЄС, але Європейський Союз досить активно намагається розробити спільні методи та заходи для гармонізації національного імміграційного законодавства.

Висновки. Основним принципом міграційної політики ЄС є створення всіх умов для іммігрантів, які прибули на територію легально. Вони отримують такі ж права та обов'язки, як і місцеві жителі. Європейська міграційна система змінюється і її перевага в тому, що вона не законсервована в Маастрихті, а продовжує повністю відповідати сучасним викликам.

На сьогодні Європа гостро потребує молодих висококваліфікованих працівників через стрімке старіння населення та низьку народжуваність. Відповідним інструментом для залучення цих людей є «зелена карта» (подібна до грін-карти в США). Однак ліберальний підхід, який прослідковується практично у всіх міграційних угодах, спричиняє збільшення потоку мігрантів та виникнення міграційних криз. Подолання нової міграційної кризи, яка розпочалася на початку 2022 р., неможливе без розв'язання проблем міграційної політики.

Література:

1. Пухова М. М., Дорошина І. П., Ходжаєва І. Г. Теоретичні основи міграції. 2013. № 6. С. 13-16.
2. Geddes A. The Politics of Migration and Immigration in Europe. London ; Thousand Oaks ; New Delhi, 2003.
3. Шиманська Я. Стратегія Європейського Союзу перед обличчям міграційної кризи : пріоритети, бар'єри, ефекти. *Дослідження ВАС*. 2017. № 3. С. 159-186.

4. Легальна міграція : Рада ухвалила директиву про синю картку для залучення висококваліфікованих працівників. Європейська рада. URL : <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/10/07/legal-> (дата звернення : 15.06.2023 р.).
5. Європейська комісія : офіційний сайт. URL: <https://commission.europa.eu/>
6. Евростат. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення : 15.06.2023 р.).
7. Рігерт Б. Що зміниться в міграційній політиці ЄС в 2023 році? URL: <https://www.dw.com/uk/so-zmitsa-u-migracijnij-politici-es-v-2023-roci/a-64220445>(дата звернення : 15.06.2023 р.).
8. Зовнішні кордони ЄС у жовтні : кількість нелегальних в'їздів зростає. Фронтекс. 2022 URL : <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/eu-external-borders-in-october-number-of-irregularentries-on-the-rise-7CiZBL> (дата звернення : 15.06.2023 р.).
9. Міцкевич Р. Боротьба з нелегальною міграцією морем до ЄС. Джерела та потенційні форми реакції. 2017. С. 119-146. URL:<https://ksm.ka.edu.pl/tresc/2017-1/krakowskie-studia-miegraniczowe2017-nr1-mickiewicz.pdf> (дата звернення : 15.06.2023 р.).
10. Рада Європейського Союзу. Як ЄС керує міграційними потоками. URL : <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/managing-migration-flows/> (дата звернення : 15.06.2023 р.).

References:

1. Pukhova, M. M., Doroshina, I. P., & Khodzhaeva, I. G. (2013). Theoretical foundations of migration. 6. 13-16 [in Ukrainian]
2. Geddes, A. (2003). The Politics of Migration and Immigration in Europe. London; Thousand Oaks ; New Delhi [in English].
3. Szymanska, J. (2017). The European Union's strategy in the face of the migration crisis: priorities, barriers, effects. *Doslidzhennya BAS*. 3. 159-186 [in Ukrainian].
4. European Council (2021). Legal migration : The Council adopted a blue card directive to attract highly skilled workers. Retrieved from: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/10/07/legal-> [in English].
5. European Commission (2023). Official website. Retrieved from : <https://commission.europa.eu/> [in English].
6. Eurostat (2023). Official website. Retrieved from : <https://ec.europa.eu/eurostat>. [in English].
7. Riegert, B. (2022). What will change in EU migration policy in 2023? Retrieved from : <https://www.dw.com/uk/so-zmitsa-u-migracijnij-politici-es-v-2023-roci/a-64220445> [in English].
8. Frontex (2022). EU external borders in October: the number of illegal entries is growing. Retrieved from: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/eu-external-borders-in-october-number-of-irregularentries-on-the-rise-7CiZBL> [in English].
9. Mickiewicz, R. (2017). Combating illegal migration by sea to the EU. Sources and potential forms of response. 119-146. Retrieved from: <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/2017-1/krakowskie-studia-miegraniczowe2017-nr1-mickiewicz.pdf> [in Ukrainian]
10. Council of the European Union (2022). How the EU manages migration flows. Retrieved from: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/managing-migration-flows/> [in English].

